

Venäjän ympäristöongelmat ja verkkojulkaisu 7x7

Venäjän laita-alueisiin keskittynyt verkkojulkaisu ”7x7 Horisontaalinen Venäjä” on toiminut vuodesta 2010 lähtien. Lehden punaisena lankana kulkee ympäristöteema. Tässä katsauksessa tarkastelemme lyhyesti lehden toimittajien kirjoituksia Venäjän ympäristöongelmista.

Margarita Bekirova on 24-vuotias petroskoilainen. Hän elää nollahukka-periaatteen mukaisesti eli pyrkii olemaan tuottamatta jätteitä ja on löytänyt ympäristöystävälliset vaihtoehdot esimerkiksi pesuaineille, roskapusseille ja hammastahnalle. Margarita pitää suosittua blogia Instagramissa ja toimii myös ympäristövalmentajana, joka pyrkii tuomaan talousajatteluun ekologisen näkökulman (7x7, 16.10.2019). Vielä kymmenen vuotta sitten olisi ollut vaikea kuvitella ihmisten kiinnostuvan Venäjällä biojätteiden kompostoinnista ja muovin kierrätyksestä. Vuonna 2020 Margaritan kaltaisia sosiaalisen median aktiiveja on yhä enemmän

Petroskoilainen ympäristöbloggari Margarita Bekirova.

– samaan aikaan ekologia-sanaa otsikoissaan käyttävät kaupunkilehdet löytyvät samoilta lehtihyllyiltä neuvostohistoriaa ja baariarvosteluja sisältävien julkaisujen kanssa.

Venäjän valtiollisen mielipidetutkimuskeskuksen (VTsIOM 2019) teettämän kyselyn mukaan 31% venäläisistä on vuonna 2019 sitä mieltä, että ympäristön tila on mennyt huonompaan suuntaan. Kyselyn mukaan tärkeitä huolenaiheita ovat ilmansaasteet, kaatopaikat, likaiset joet ja järvet sekä jätehuollon aikatauluongelmat. Nämä kysymykset koskevat yleisesti koko Venäjää, mutta oma lukunsa ovat sellaiset alueet, joissa pyritään hyödyntämään luonnonvaroja esimerkiksi kaivannaisteollisuudella. Näissä paikoissa huolta aiheuttavat esimerkiksi öljyvuodot ja alkuperäiskansojen elämänmuodon turvaaminen. Verkkojulkaisu 7x7 on viime vuosina raportoinut esiin tulleista tapauksista.

Saasteinen ilmakehä yhdistää

Saastuttavia yrityksiä vastaan järjestetään protesteja säännöllisesti eri kaupungeissa. Tarkoitus on saada yritykset tarkemman valvonnan alle. Keskivenäläisen Rjazanin kaupungin asukkaat ovat jo yli kymmenen vuotta kamppailleet puhtaamman ilman puolesta. Jätteistä he syyttävät teollisuusyrityksiä ja kaatopaikkoja.

”Rjazanilainen öljynjalostamo myrkyttää meitä, mutta kuvernööri vaikenee asiasta”, ”Meidän viranomaisemme ovat kuin lääkäri, joka ei tee mitään ihmisten terveyden eteen”, ”Me tukehdumme!” – tällaisia mielenilmauksia toimittajamme kirjoittivat muistiin vuoden 2014 kansankokouksissa (7x7, 7.10.2019). Vuonna 2019 asukkaat perustivat kansalaisjärjestön nimeltä ”Hengitämme puhtaasti”, joka tarkkailee uutisointia jätteistä ja viranomaisten reaktioista, kerää tietoja paikallisilta asukkailta ja jakaa ympäristövalvonnan yhteystiedot sisältäviä lentolehtisiä. Kansalaisjärjestön aktivistit keräävät myös aineistoa riippumattomille

Mielenosoitus puhtaamman ilman puolesta Rjazanin kaupungissa.

asiantuntijoille ja järjestävät tapahtumia, joiden tarkoitus on saada ympäristön tila yleiseen tietoisuuteen.

Sen sijaan joissakin kaupungeissa asukkaat pyrkivät ennalta estämään vaarallisen teollisuuden ilmaantumisen elinpiiriin. Luoteisvenäläisessä Pihkovan kaupungissa vastustetaan suurta polyesterin ja polymeerien käsittelylaitosta, joka on tarkoitus pystyttää vain kahdeksan kilometrin päähän kaupungin keskustasta. Syksyllä 2019 aktivistit perustivat puolueettoman neuvoston tätä rakennushanketta vastaan, sillä heidän mielestään se muuttaa koko kaupungin ”suureksi kemialliseksi kaatopaikaksi” (7x7, 12.10.2019).

– Kyse ei ole poliittisista päämääristä, vaan meidän elinympäristömme suojelemisesta ja oikeudesta turvalliseen elämään, kertoo paikallinen poliitikko Viktor Širobokov. Hanketta vastustaviin mielenilmauksiin on ottanut osaa noin 1500 ihmistä ja yli 30 000 asukasta on allekirjoittanut tehdasta vastustavan adressin.

Uralin länsipuolella sijaitsevassa Kirovin kaupungissa (7x7, 18.6.2019) vastustettiin mielenosoituksin ja protestein vaarallisten jätteiden käsittelylaitosta, jossa vuoden 2015 marraskuuhun asti tuhottiin Maradykovon kemiallista asevarastoa. Muutamien kuukausien mielenilmausten jälkeen viisi paikallista ympäristö-organisaatiota päätti yhdistyä yhdeksi toimijaksi vuonna 2020, jotta toiminta olisi yhdessä tehokkaampaa (7x7, 21.1.2020).

Šiesin rautatieasema taistelun symbolina

Eniten viime aikoina mediahuomiota saanut protesti on ollut liikehdintä uusia kaatopaikkoja vastaan. Mielenosoitusten symboliksi on noussut Komin tasavallan ja Arkangelin alueen rajalla sijaitseva Šiesin rautatieasema, jonka lähetyville on rakenteilla kaatopaikka.

Kesällä 2018 alueen asukkaat saivat tietää, että paikallinen yritys Tehnopark suunnittelee uutta kaatopaikkaa, johon on tarkoitus toimittaa Moskovasta tulevia jätteitä. Ihmiset alkoivat säännöllisesti osallistua protesteihin ja kokoontua ympärivuorokautiselle leirille aseman lähetyville. Kevällä 2020 leiri oli yhä pystyssä, vaikka rakennustyömaa on tällä hetkellä pysäytetty. Yhtiöllä ei ole vielä kukaan virallisia lupapapereita kaatopaikkaa varten. Kaikki tähän asti rakennettu oli tehty kaatopaikan ”alustavan infrastruktuurin” nimissä, mutta tammikuussa 2020 oikeus päätti, että Tehnoparkin rakennelmat eivät täytä tätä määritelmää ja tuomitsi ne purettaviksi (7x7, 21.1.2020).

Kun Tehnoparkin vastustus oli kesällä 2019 kuumimmillaan, Arkangelin, Komin pääkaupunki Syktyvkarin, Urdomin, Korjažman ja Kotlasin asukkaat saapuivat leirille säännöllisesti. Osa heistä asui leirissä jopa viikkokausia.

– Ihmiset eivät vastusta pääkaupungin jätteitä vain ympäristön vuoksi, vaan moraaliseettisistä syistä, kertoi nettilehdelle (7x7, 01.01.2020) ekologi Ivan Ivanov Komin tasavallasta. – Meidän elämämme on muutenkin niin vaikeaa täällä: ilmasto on ankara ja öljy viedään pois antamatta mitään tilalle. Nyt kävikin niin, että öljyn tilalle saimme roskat. Monet kokivat tämän nöyryytyksenä.

Šiesin leirillä voi tavata ihmisiä kaikkialta Venäjältä – siitä on tullut ympäristöoikeuksien symboli. Tänne ovat matkustaneet tunnetut poliitikot, ihmisoikeustaistelijat, muusikot, bloggaajat ja tietenkin myös ympäristöaktivistit (7x7, 21.12.2019). Näiden joukossa on myös Instagramin tunnetuin ekoaktivisti, petroskoinainen Margarita Bekirova. – Ajattelin, että olisi ”ekosyntiä” olla menemättä Šiesin leirille, tunnusti Margarita 7x7-lehden haastattelussa.

Leirin infrastruktuuri on aktivistien yhdessä rakentama. Paikan päältä löytyy toimiva kenttäreitti ja paikalliset asukkaat tuovat juomavettä sekä ruokaa. Saunakin löytyy, ja tal-

Šiesin asema.

vella uunit lämmittävät leiriläisiä. Toimittajat pystyvät asumaan leirillä ilman omia peittoja ja makuupusseja – leiri tarjoaa avuliasasti tarvikkeita vieraitaan varten.

Tehnopark on paikallinen yritys, mutta tekee yhteistyötä poliisin ja Rosgvardin vartijoiden kanssa. Poliisien mukaan he ”vain pitävät yllä järjestystä”.

Komin pääkaupungissa järjestetty mielenosoitus Šiesin kaatopaikan rakentamista vastaan.

7x7-lehden toimittaja Marija Gavrilova vietti leirillä viikon kesäkuussa 2019. Hän kirjoitti (7x7, 18.6.2019), että kaikki, jotka asuivat Šiesin asemalla pari päivää, tottuivat pian silovikkien (Venäjän turvallisuusjoukkojen jäsenet) pelotteluyrityksiin. ”He kävivät leirillä vähintään kahdesti päivässä, mutta yhteenottojen jälkeen useammin. Esimerkiksi neljäs kesäkuuta, kun Šiesin suojelijat yrittivät estää rakennustyömaan työntekijöitä pystyttämästä aitaa, alkoivat poliisit käydä leirillä 4–5 kertaa päivässä. He etsivät eturivin äänekkäimpiä vastustajia. [...] Pidätyksistä tuli leirillä arkipäivää”.

Gavrilovan mukaan tapahtumat etenevät tyypillisesti näin: protesteja videoiva poliisi tulee aktivistin luo, sanoo epäilevänsä tätä tulevista aikeista ja vie tämän Omon-turvallisuusjoukkojen tarkastuspisteen luokse. Useimmiten leirin ”vuorotyöntekijöitä” syytetään omankädenoikeudesta ja virkavallan vastustamisesta. Heidän väitetään esimerkiksi pystyttäneen alueelle aidan ja estäneen helikopteria laskeutumasta työmaalle tai tekniikan työntekijöitä saapumasta paikalle. Tämän jälkeen poliisiasemalla kirjoitetaan kuulustelupöytäkirja, jonka jälkeen syytetty saatetaan junalla lähimpään tuomioistuimeen. Seuraavana päivänä osa aktivisteista saapuu takaisin leirille sakkojen kera, mutta joissakin tapauksissa ihmisiä pidätetään jo työmaan luona. Gavrilova kertoo, että näin kävi Nina Štšerbakovalle 3. kesäkuuta 2019. Hän lähti leiriltä rajatulle vyöhykkeelle, pysäytti hiekkakuljetusta ajavan kuorma-auton ja kysyi, mahtoivatko kuljettajalla olla reittiohjeet ja kaikki tarvittavat asiakirjat kunnossa. Poliisit veivät aktivistin asemalle ja kirjasivat kuulustelupöytäkirjaan epäilyksen omankädenoikeudesta.

Komin ja Arkangelin asukkaiden lisäksi Šiesin rakennustyömaata on vastustanut akateeminen yhteisö. Joukko Venäjän tiedeakatemian Uralin haaraosaston tutkijoita julkaisi vuonna 2019 erityisraportin kaatopaikan riskeistä. Verkkojulkaisu 7x7 julkaisi raportin pääkohdat omilla sivuillaan (7x7, 13.12.2019). Raportin mukaan on suuri todennäköisyys, että kaatopaikka pilaa Pohjois-Venäjän pohjavedet ja joet, myrkyttää vähintään viiden eri alueen ilmaston ja muuttaa koko seudun vaarallisten tartuntatautien pesäkkeeksi. Pelkkä puiden kaataminen 300 hehtaarin alueella aiheuttaa 270 miljardin ruplan menetykset. Ilman, maan, pohjavesien ja suurten jokien saastumisesta, ihmisten ja eläinten sairastumisesta ja bioresurssien (sienet, marjat, kalat) menettämisestä koituu noin 3–24 miljardin ruplan menetykset hehtaaria kohti. Suunnitellun kaatopaikan koko on 300 hehtaaria, joten kaiken kaikkiaan vahingot nousevat 900–2700 miljardiin ruplaan.

Öljyvuodot – Komin tasavallan synkät ennätykset

Šiesin lisäksi Komia ovat riivanneet entiset ympäristöongelmat – öljyvuodot. Tasavallan pohjoisosissa, Usinskin alueella tapahtui vuonna 1994 vakava ympäristökatastrofi: muutama sata hehtaaria maata peittyi öljyyn onnettomuuden seurauksena. Guinnessin ennätyskirjaan kirjatus laajan katastrofin jälkiä siivottiin aina vuoteen 2010 saakka.

– Se oli kesän viimeisiä päiviä. Olin joen luona taloni vieressä. Meillä oli siellä vene, joka värjäytyi täysin mustan väriseksi. En edes heti ymmärtänyt, että itse jokikin oli peittynyt samaan väriin. Se oli totaalinen shokki. Kukaan ei ollut ilmoittanut meille mitään... Monet eivät ymmärtäneet ongelman laajuutta ja yrittivät lähteä normaaliin tapaan kalastamaan. [...] Vasta seuraavana päivänä saimme tietää, että öljyputki oli murtunut ja sen seurauksena joessa lainehti öljy. Öljyä oli ennenkin valunut jokea pitkin, mutta ei tällaisessa mittakaavassa. Ihmiset yrittivät jatkaa elämäänsä normaaliin tapaan ja eläimet joivat joen vettä niin kuin ennenkin – kukaan ei osannut neuvoa mitä tällaisessa tilanteessa olisi pitänyt tehdä, kertoi Novikbožin kylän asukas Jekaterina Djatškova (7x7, 29.11.2019).

Öljyvuoto Usinskin liepeillä.

Vuodesta 1994 lähtien öljyvuodot eivät ole enää olleet tätä luokkaa, mutta öljyä valuu kyllä jokeen jatkuvasti. Se johtuu siitä, että raaka-aineteollisuuden yrityksille on edullisempaa maksaa sakot kuin korjata vanhat putket ja kehittää turvatoimenpiteitä. Syllisten kiinnijäämiseksi vuoto pitää ensin paikantaa ja sitten vielä osoittaa, että kyseinen yhtiö kantaa vastuuta sen kunnosta.

Kiinnittääkseen huomiota tähän ongelmaan verkkojulkaisu 7x7 ja Venäjän Greenpeace järjestivät yhdessä tutustumiskierroksen Usinskin kaupunkiin vuonna 2016. Kymmenen ihmistä seitsemästä eri kaupungista tutustui öljyvuodosta kärsiviin paikkoihin (7x7, 5.6.2016) ja ihmisten elämään. Kolvan kylässä asuva Olga Rotševa kertoi yhden näkemyksen öljyalan yrityksistä ja kalasta, joka hänen sanojensa mukaan haisee nykyään kerosiinille ja dieselille:

– Kaikki tuntevat haisevan kalamme, siksi mieheni joutuu matkustamaan kotikyläänsä Petšora-joelle kalastamaan. Öljy-yhtiö Lukoil kehuskelee käyttävänsä miljoonia euroja joka vuosi kalanpoikien istuttamiseen Us-jokeen, mutta saastaiseen veteen jouduttuaan kalat kuolevat. Miljoonat ruplat pitäisi käyttää ensin putkien korjaamiseen ja sitten vasta kalojen istutuksiin.

Öljyvuodoista kirjoittavat toimittajat joutuvat ajoittain tekemisiin turvallisuusjoukkojen kanssa. Vuonna 2016 lehden 7x7 toimittajat Vladimir Prokušev ja Maksim Poljakov joutuivat pidätetyiksi ja saivat sakkoja öljyvuotojen kuvaamisesta (7x7, 29.11.2016).

Ihmiset ja porot öljyä vastaan

Öljyntuotanto ei vaikeuta vain Komin tasavallan asukkaiden elämää. Hantien ja mansien autonomisessa piirikunnassa öljystä kärsivät myös alkuperäiskansat. Hantien ja mansien perheet ovat asuneet näillä alueilla sukupolvien ajan, mutta heillä ei ole oikeutta omistaa esi-isänsä

maita. Sen sijaan heillä on hallintaoikeus, joka sallii perinteisen elämäntavan harjoittamisen ja oikeuden päättää kaikesta heidän maitaan koskevasta toiminnasta – myös öljyntuotannosta. Lain mukaan kaikesta toiminnasta täytyy tehdä sopimus ja alkuperäiskansoille täytyy maksaa rahallinen korvaus kaikista aiheutetuista vahingoista. Yhtiöt ovat kuitenkin ovelia ja kysyvät lupaa vasta silloin, kun ne ovat jo saaneet oikeuden öljyn poraamiseen.

– Alkuperäiskansoihin otetaan yhteyttä vasta silloin, kun oikeuteen öljyn poraamiseen heidän maillaan on saatu jo lisenssi – tällaisissa tapauksissa alkuperäisväestö ei voi enää muuta kuin suostua yhtiön vaatimuksiin. [...] Jokainen uusi porausreikä kaventaa alkupe- räisasukkaiden esi-isien maita ja lisää öljyvuodon riskiä. Jokainen uusi tie sotkee porojen laidunmaita, vaikeuttaa niiden ruoansaantia ja houkuttelee salametsästäjät paikalle. Porojen metsästystä harrastavat myös öljyalan työntekijät – se kun on karun luonnon ainoaa ajan- vietettä. Harjaantumattomat metsästäjät eivät kuitenkaan osaa erottaa villiä ja kesyä poroa toisistaan. Uudet tiet myös lisäävät porojen riskiä jäädä autojen alle, kirjoitti toimittaja Kons- tantin Smirnov vuonna 2017 (7x7, 18.4.2017). Toimittaja pääsi paimentolaisen leirikylään juuri sillä hetkellä, kun Sopotsinin perhe yritti taistella Gazpromin tytäryhtiötä vastaan. He eivät olleet vielä ehtineet allekirjoittaa mitään paperia, kun ensimmäistä tietä oli jo alettu tehdä poronhoitajien muinaiselle laitumelle.

Osa paimentolaisista muuttaa kaupunkiin töiden perässä, mutta usein he palaavat takaisin omille juurilleen. Kun on kerran syntynyt ja kasvanut ”metsässä” (hantien oma termi heidän asutuksilleen), on vaikea jäädä kaupunkiin, selitti Natalja Atsimova toimittajille vuonna 2018 (7x7, 12.7.2018).

– Nuoret miehet menevät naimisiin, viettävät perinteistä elämää ja työskentelevät vuoro- työläisinä öljykentillä, mutta palaavat sitten metsään. Osa heistä perustaa elämymatkailualan yrityksen houkutellessaan turisteja paikalle.

Hantien perinteinen elämäntapa.

Hiilillä kävely eli miten hankkiutua eroon kokonaisesta kylästä

Siperiasta löytyy öljyn lisäksi myös hiiltä. Esimerkiksi Kuznetsin hiililaakiosta eli Kuzbassista löytyy yksi maailman suurimmista kivihilliesiintymistä. Hiilialan yritykset ovat paikallisia, mutta alueen asukkaiden suuntaan ne ovat toiminnassaan yhtä välinpitämättömiä kuin valtion omistamat öljy-yhtiöt. 7x7 kirjoitti näistä yrityksistä vuonna 2016 kahdessa artikkelissaan, jotka saivat alkunsa esittelykierroksen innoittajana.

Hiilen louhinta tapahtuu pääasiassa avolouhoksena – se on kaivoslouhintaa edullisempi menetelmä, joka kuitenkin vahingoittaa ympäristöä ja aiheuttaa jopa maanjäristyksiä. Vuonna 2013 Batšatskin kaivoksella tapahtui maanjäristys, jonka voimakkuus oli 7 yksikköä (7x7, 17.10.2016). 500 taloa vahingoitui ja taloudelliset vahingot kohosivat 1,5 miljardiin ruplaan. Viranomaiset kiistivät kaivosteollisuuden osuuden maanjäristykseen, mutta geofysiikan laitoksen johtajan Viktor Seleznevin mielestä järjestyksen laukaisivat hiilen louhintatyöt. RIA-uutisten haastattelussa Seleznev kertoi: ”Kaivoksen louhinta käynnistää maanjäristyksiä. Pieni louhos ei aiheuta ongelmaa, mutta nyt sen syvyys on jo satoja metrejä. Suuria kiviä raivatessa maaperän jännite ja balanssi heilahtavat pois paikaltaan. Vuoden 2013 maanjäristys ei ollut ensimmäinen, vaan tapauksia on ollut jo aiemminkin”.

Paikalliset asukkaat kärsivät jatkuvasti juomaveden puutteen, hiilipölyn ja louhoksen räjäytysten vuoksi. Suurin osa asukkaista ei kuitenkaan ole valmis puolustamaan oikeuksiaan, kertoo ekologi Vladimir Slivjak:

– Yksi suurimmista paikallisten ongelmista on lakiasioita ja oikeutta koskeva lututaidottomuus. He eivät pysty suojelemaan itseään, koska eivät osaa nostaa oikeusjuttua, haastaa oikeuteen ja viedä asioita eteenpäin. Kaiken lisäksi useimmiten he eivät edes ymmärrä, että

Kuzbass. Paikallinen asukas vastustamassa hiilenlouhintaa.

Kuzbass. Avoulouhos.

heidän oikeuksiaan on rikottu. Toinen ongelma koskee heikkoa tiedonkulkua. Yhteistyö on vaikeaa, sillä ihmiset eivät useimmiten tiedä jonkun jo taistelevan saman asian puolesta. Hiiliyhtiöt voivat siis hyvillä mielin jatkaa rikkomuksiaan luottaen ihmisten kyvyttömyyteen suojella omia oikeuksiaan. Näin oikeat syylliset jäävät vaille rangaistusta.

Vastarintaa tehneet revitään juurineen irti maasta, kuten kokonaiselle kylälle kävi Kazasissa. Tästä tarinasta raportoi toimittaja Jelena Solojeva: ”Talvella 2013–2014 Kazasin maalaiskylässä roihusivat talot. Tuhopolton tekijöitä ei koskaan saatu kiinni. Jo vuonna 2011 Kazasin asukkaat ottivat viranomaisiin yhteyttä valittaakseen sietämättömistä elinoloista: infrastruktuuri oli hävitetty, taiga tuhottu, ilma ja joki myrkytetty ja talot sortuivat hiililouhoksessa tapahtuvien räjäytysten vuoksi. Vuonna 2012 hiiliyhtiö Južnaja alkoi ottaa yhteyttä paikallisiin asukkaisiin. He yrittivät saada kazasilaiset myymään talonsa ja muuttamaan pois kylästä. [...] Tämä johtui siitä, että kylä sijaitsee lisenssialueella, johon oli jo suunnitteilla hiilen louhintaa.”

Mitä tästä opimme?

Julkiset kampanjat eri alueilla ovat opettaneet, että mitä enemmän niihin saadaan osallistujia, sitä todennäköisempää on niiden onnistuminen. Paikallisten asukkaiden lisäksi tukijoukkoihin pitää saada myös muualta Venäjää: kansalaisaktivisteja, poliittisia aktivisteja sekä ihmisoikeustaisteilijoita. Tällaiset kampanjat houkuttelevat sekä uusia kannattajia että median

huomiota. Yhdessäkään tässä artikkelissa mainitussa esimerkissä paikalliset eivät onnistuneet saamaan täyttä voittoa, mutta ainakaan Šiesin asemalla ei toistunut Kazasin kylän kohtalo.

Kirjoittajat
Sofia Krapotkina, 7x7-lehden päätoimittaja
Pavel Andrejev, 7x7-lehden toimitusjohtaja

Venäjistä kääntänyt **Tomi Leppänen**

Lähteet

- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 5.6.2016. Kolva: žizn do i vo vremja nefiti <https://7x7-journal.ru/articles/2016/08/05/kolva-zhizn-do-i-vo-vremya-nefti>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 17.10.2016. Ugol. Drož zemli <https://lr.7x7-journal.ru/ugol/>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 29.11.2016. Žurnalista 7x7 oštrafovali za ispolzovanie drona dlja semok nefterazliva pod Usinskom <https://7x7-journal.ru/articles/2016/11/29/zhurnalista-7h7-oshtrafovali-za-ispolzovanie-drona-dlya-semok-nefterazliva-pod-usinskom>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 18.4.2017. Pravo korennyh – pravo soglašatsja? Istorija olenevodov Sopošinyh, na zemli kotoryh prišli neftjaniki <https://7x7-journal.ru/articles/2017/04/18/pravo-korennyh-pravo-soglašatsja-istoriya-olenevodov-sopochinyh-na-zemli-kotoryh-prishli-neftyaniki>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 12.7.2018. Meždu lesom i giblym mestom. Kak hanty užežajut rabotat v goroda, no vozvraščajutsja žit na stoišišča <https://lr.7x7-journal.ru/hanty/#rec59620540>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 18.6.2019. ”Problema ne v zavodah, a v tom, tšo my ne možem obednitsja”. V Kirove prošel miting protiv utilizatsii opasnyh othodov <https://7x7-journal.ru/articles/2019/06/18/problema-ne-v-zavodah-a-v-tom-chto-my-ne-mozhem-obednitsya-v-kirove-proshel-miting-protiv-utilizatsii-opasnyh-othodov>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 18.6.2019. ”Ja byl na Šiese. Ijun 2019.” Reportaž 7x7 o žizni d palatotšom lagere protivnikov stroitelstva musornogo poligona v Arhangel'skoi oblasti <https://7x7-journal.ru/articles/2019/06/18/ya-by-l-na-shiese-iyun-2019-reportažh-7h7-o-zhizni-v-palatochnom-lagere-protivnikov-stroitelstva-musornogo-poligona-v-arhangel'skoj-oblasti>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 7.10.2019. ”Promolčat seitšas – znatšit umeret zavtra.” Kak rjazanskie ekoaktivisty borjutsja za tšistotu gorodskogo vozduha i kak na eto reagirujut tšinovniki <https://7x7-journal.ru/articles/2019/10/07/promolchat-sejchas-znachit-umeret-zavtra-kak-ryazanskie-ekoaktivisty-pytajutsya-reshit-problemu-zagryazneniya-gorodskogo-vozduha-i-kak-na-eto-reagiruyut-chinovniki>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 12.10.2019. ”Pskovskie aktivisty sozdali vnepartijny Sovet obštšestvennogo dviženija protiv stroitelstva himzavoda vblizi goroda” <https://7x7-journal.ru/articles/2019/10/12/pskovskie-aktivisty-sozdali-vnepartijnyj-sovet-obšhestvennogo-dviženiya-protiv-stroitelstva-himzavoda-vblizi-goroda>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 16.10.2019. ”Bez zubnoi pasty i prokladok. Kak ekoaktivistka iz Petrozavodska živet po printsipu ”nol othodov” <https://7x7-journal.ru/articles/2019/10/16/bez-zubnoj-pasty-i-prokladok-kak-ekoaktivistka-iz-petrozavodska-zhivet-po-principu-nol-othodov>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 29.11.2019. Kak v respublikе Komi likvidirovali krupnejši v istorii nefterazliv na suše <https://7x7-journal.ru/articles/2019/11/29/1994-kak-v-respublike-komi-likvidirovali-krupnejšij-v-istorii-nefterazliv-na-sushe>

- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 13.12.2019. Poligon dlja moskovskogo musora na stantsii Šies Arhangel'skoj oblasti stroit nelzja. Nautšno dokazano <https://7x7-journal.ru/articles/2019/12/13/poligon-dlja-moskovskogo-musora-na-stancii-shies-arhangel'skoj-oblasti-stroit-nelzja-nauchno-dokazano>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 21.12.2019. "Gosudarstvo umejet brat izmorom". Kak politiki Jevgeni Roizman, Mihail Svetov i Andrei Pivovarov sedili na Šies <https://7x7-journal.ru/articles/2019/12/21/gosudarstvo-umeet-brat-izmorom-kak-politiki-evgenij-rojzman-mihail-svetov-i-andrej-pivovarov-sedili-na-shies>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 1.1.2020. "Natšalas SHIESizatsija obštšestva". Potšemu ekologičeskie protesty stali trendom 2019 goda i k kakim posledstvijam oni privedut <https://7x7-journal.ru/articles/2020/01/01/nachalas-shiesizaciya-obshhestva-pochemu-ekologičeskie-protesty-stali-trendom-2019-goda-i-k-kakim-posledstviyam-oni-privedut>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 21.1.2020. Kirovskie aktivisty sozdali orgkomitet obedinennogo dviženija dlja borby protiv stroitelstva zavoda Maradykovski <https://7x7-journal.ru/news/2020/01/21/kirovskie-aktivisty-sozdali-orgkomitet-dlja-borby-protiv-stroitelstva-zavoda-po-pererabotke-opasnyh-othodov-maradykovskij>
- 7x7 Gorizontalnaja Rossija, 21.1.2020. "Eto pobeda v bitve, a ne v vojne". Kogda snesut samovolnye postrojki na stantsii Šies po rešeniju suda i snesut li voobštše <https://7x7-journal.ru/articles/2020/01/21/eto-pobeda-v-bitve-a-ne-v-vojne-kogda-snesut-samovolnye-postrojki-na-stancii-shies-po-resheniyu-suda-i-snesut-li-voobshe>
- VTSIOM, 6.2.2019. "Ekologičeskaja situatsija v Rossii: monitoring" <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=9544>